

ถอดแบบ ชี้อธิษฐานคนล้านนา พระพุทธรูปแบบหล่อโลหะ

กว่าจะเป็นอนุสาวรีย์หรือพระพุทธรูปหรือแท่งโลหะรูปร่างต่างๆ สะหล่าหรือนายช่างต้องปั้นรูปเป็นแบบอย่างสวยงามแล้วใช้ขี้ผึ้งที่มีลักษณะพิเศษมาหล่อตามแบบเพื่อนำไปสร้างแบบก่อนที่จะหล่อด้วยโลหะที่จะเป็นตัวจริง ขี้ผึ้งดังกล่าวสะหล่าชาวล้านนาเรียกกันว่า ขี้ผึ้ง (ผึ้ง) ถอดแบบ

เสียงดังตึกๆ ตึกๆ ที่บรรดาสะหล่าหรือช่างกำลังถอดแบบรูปช่างปั้นที่หลายขนาดทั้งช่างใหญ่ช่างน้อย ทำทางแตกต่างกัน บ้างนั่งบ้างชูรวงดูแล้วนำชิ้นขมฝีมือสะหล่า (ช่าง) ยิ่งนัก สะหล่าเพชร เจ้าของบ้านบอกว่าช่างพวกนี้ปั้นขึ้นมาเพื่อทำแบบไปหล่อโลหะทองเหลืองซึ่งจะนำไปตั้งโชว์งานมหรหรรรมเกชตรโลก ที่จะมีขึ้นในปลายปีนี้ ที่เชียงใหม่เรานี่เอง ผู้เขียนได้เข้าไปดูการทำงานของสะหล่า (ช่าง) พบว่าสิ่งสำคัญที่จะทำให้การหล่อโลหะคือขี้ผึ้งถอดแบบ หากไม่มีวัสดุชิ้นนี้แล้วการหล่อรูปโลหะจะเป็นไปไม่ได้แน่นอน เมื่อเห็นดังนั้นจึงเข้าไปขอความรู้จากช่างท่านหนึ่งขณะที่กำลังต้มขี้ผึ้งถอดแบบอยู่ สะหล่า

(ช่าง) ให้ความรู้ว่า "การทำขี้ผึ้งถอดแบบต้องใช้วัสดุสองอย่างคือขี้ผึ้งทั่วไปกับขี้ชุดหรือผู้คนล้านนาเรียกกันว่า ขี้ยา หรือคนภาคกลางเรียกกันว่า ชันยา นั่นเอง เมื่อได้วัสดุสองอย่างมาแล้วทำการทุบขี้ชุดให้ละเอียดนำผสมลงกับก้อนขี้ผึ้งคนให้ทั่วแล้วนำไปต้มบนไฟอ่อนๆจนเหนียวหนึบเข้ากันดีแล้ว จึงนำมาใช้เป็นแม่แบบตามต้องการ"

การถอดแบบสะหล่า (ช่าง) จะต้องถอด

ออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยตามรูปแบบที่ถูกปั้นขึ้นมา อย่างเช่น ช้างบางตัวถูกปั้นให้มีขนาดเท่าตัวจริง สะหล่า (ช่าง) ก็จะนำแบบเข้าโปะตามลำตัวจนทั่ว รอให้แม่แบบแห้งจึงแกะออกทีละชิ้น เมื่อแกะออกมาแล้วจึงนำขี้ผึ้งถอดแบบมาเทลงในแม่แบบ คุณสมบัติขี้ผึ้งถอดแบบจะอ่อนไหลไปตามสวดลายและลักษณะของแม่แบบ เมื่อขี้ผึ้งแข็งตัวก็จะคงลักษณะของมันตามที่อยู่ในแบบนั่นเอง หลังจากนี้บรรดาสะหล่า (ช่าง) ก็จะนำไปหล่อโดยใช้โลหะเหลวร้อนที่อุณหภูมิสูงมาก เนื้อโลหะที่ร้อนเหลวก็น่าจะไล่ขี้ผึ้งที่อยู่ในแบบออกไปเหลือแต่เนื้อโลหะแทนที่ขี้ผึ้ง หากขี้ผึ้งมีสวดลายอย่างไร รูปร่างแบบไหนเนื้อโลหะก็จะเป็นไปตามรูปแบบที่สะหล่า (ช่าง) วางไว้

ในสมัยก่อนช่างหล่อส่วนมากจะหล่อพระพุทธรูปไว้ตามวัดวาอารามต่างๆ ก็ต้องใช้วัสดุพื้นบ้านมาทำแบบที่ต้องใช้ขี้ผึ้งเพราะเป็นวัสดุที่เหลวได้ง่าย เมื่อถูกความร้อน แต่หากจะใช้เพียงแต่ขี้ผึ้งก็เหลวและเกินไป ต้องใช้ขี้ยา หรือขี้ชันมาผสมอีกอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการแข็งตัวดีขึ้น หากจะใช้เพียงขี้ยาก็ยากอยู่ เพราะเมื่อความร้อนลดลง ขี้ยากจะแข็งตัวเร็ว โดยที่สะหล่าจะปั้นตามรูปแบบไม่ว่าที่จะได้แบบงดงามต้องแกะกันใหม่ทำให้เสียเวลา สะหล่าต้องใช้ขี้ผึ้งและ ขี้ยา (ชันยา) เป็นขี้ผึ้งถอดแบบ นี่คืออะหญาปัญญาของสะหล่าบ้านเฮา....

แหล่งข้อมูล

สัมภาษณ์สะหล่าบ้านจิ้งน๊ก จำนวน 2 ท่าน

ภาพขี้ผึ้งถอดแบบในบ้านจิ้งน๊ก บ้านบวค่าง อ.สันกำแพง เชียงใหม่

โดย....นิคม พรหมมาเทพย์

ขี้ผึ้งถอดแบบที่มีส่วนผสมขี้ผึ้งและขี้ยา.